

OPCENITO O REFORMACIJI U HRVATSKOJ

Povijest hrvatske reformacije i tiskare u Urachu tema je koja još do nedavno nije razmatrana u mjeri koju zaslužuje. Prvo djelo vezano uz reformaciju, monografiju Matije Vlačića Ilirika početkom XVIII. stoljeća napisao je dubrovački dominikanac Serafin Crijević, a povod pisanju ovog djela bilo je pogrešna pretpostavka da je Vlačić bio Dubrovčanin. Prvi značajan korak u proučavanju povijesti reformacije kod Hrvata i djelovanju hrvatske tiskare u Urachu zbilo se godine 1874. kada je sveučilišni knjižničar Ivan Kostrenčić u Beču objavio knjigu *Urkundliche Beiträge für Geschichte der protestantischen Literatur der Südslaven in den Jahren 1559. bis 1565*. U navedenom djelu objelodanjena je korespondencija hrvatskih, slovenskih i njemačkih reformatora u razdoblju kada su prevedene, tiskane i rasparčavane hrvatske i slovenske reformatorske knjige što je ujedno i tema ovog rada.

Osobito značajan iskorak u proučavanju hrvatske reformacije donosi dr. Franjo Bučar. On 1910. godine izdaje *Povijest hrvatske protestantske književnosti za reformacije*, još i danas jedinu cjelovitu povijest hrvatske protestantske književnosti koja mi je poslužila kao osnovica pri pisanju ovoga rada. Pored ove knjige Bučar je izdao još: *Povijest reformacije i protureformacije u Međimurju i susjednoj Hrvatskoj* (1913.), *Bibliografiju hrvatske protestantske književnosti* (1938.) i niz članaka. Pisati o povijesti reformacije u Hrvatskoj danas je nezamislivo ne koristeći se Bučarovim djelom koji je u svoje vrijeme koristio svu dostupnu literaturu i marljivo prikupljao podatke koji su, jednim dijelom i na osnovi Kostrenčića, još i danas glavni putokaz u istraživanju ove tematike. Posebno mjesto u proučavanju hrvatske reformacije pripada Miji Mirkoviću koji se bavio proučavanjem života i djela Matije Vlačića Ilirika, te o njemu napisao opširnu Monografiju te Predgovor Katalogu svjedoka istine.

Pored ovih autora, svojim radovima o hrvatskom protestantizmu sporadično se javljao dr. Franjo Fancev, a u dobroj mjeri rasvjetljavanju ove tematike pridonijeli su i slovenski povjesničari književnosti Matija Murko, Fran Kidrič, Anton Slodnjak, Mirko Rupel te još neki mađarski autori koji su se u svojim istraživanjima reformacije u Mađarskoj doticali Hrvatske. Pišući ovaj rad u potrazi za literaturom naišao sam na nekoliko znanstvenih radova, sa znanstvenog skupa *Djelo Matije Vlačića Ilirika u Filozofskim istraživanjima* br. 43 (Aneelies Lägheid, Beatrix Schmidt, Vlado L. Deutsch), koji se dotiču teme ove radnje (nisu isključivo filozofske tematike). Kako Vlačićevo djelo danas više istražuju filozofi svoju potragu za informacijama o djelovanju uraškog kruga našao sam i u njihovim radovima.

Novi obol u rasvjetljavanju hrvatske protestantske tematike u svojim istraživanjima je donio dr. Zvonimir Bartolić. Istražujući ovu tematiku on je u razdoblju od 1971. do 1973. godine pronašao jedanaest do tada neregistriranih hrvatskih protestantskih knjiga u Šopronskoj evangeličkoj

knjižnici i bratislavskoj Licejnoj knjižnici. Svojim raspravama Hrvatsko-slovenske veze u doba reformacije, Književni rad Stipana Konzula i krug hrvatskih reformatorskih pisaca, Protestantska književnost gradišćanskih Hrvata, Ivan Manlius i tiskarstvo XVI. stoljeća u Hrvatskoj, Trubar i hrvatska protestantska književnost i Hrvatski prijevodi Trubarovih knjiga daje značajan doprinos povijesti hrvatske književnosti, posebice komparativnom studijom o hrvatskom i slovenskom protestantizmu u kojoj otkriva značajne međusobne povezanosti i sličnosti, ali i kontrastivne posebnosti. U svojoj knjizi Sjevernohrvatske teme (1980) Bartolić konstatira: «Stoga je i danas, pristupajući Konzulovu književnom radu, kao i radu ostalih hrvatskih protestantskih pisaca, nemoguće apstrahirati to vrlo važno pitanje proučavanja hrvatske protestantske književnosti, jer je i cjelokupna Konzulova književna aktivnost vezana uglavnom za hrvatsku tiskaru u Urachu, odnosno Tübingenu, čije produkte mi još nemamo na okupu, a još manje u originalu, tako da, na žalost, danas još uvijek nemamo najbitnije pretpostavke za proučavanje Konzulova rada i rada njegovih drugova po peru i sudbini, što se uvijek do sada negativno odražavalo prilikom izradbe kapitalnih djela povijesti hrvatske književnosti i hrvatskog književnog jezika.»

No, tijekom devedesetih godina XX. st. velikim doprinosom Alojza Jembriha ovakvo stanje počelo se kretati u pozitivnom smjeru te su u Pazinu tiskani pretisci četiriju Konzul-Dalmatinovih knjiga (Katekizam latinički, Postilla iz 1568., Probni mali glagoljski katekizam iz 1561. godine, Beneficium Christi, govorenje vele prudno...). Pored predgovora ovim djelima, Jembrih je napisao još niz radova vezanih uz hrvatsku protestantsku tematiku.

Pored toga svojim radom javlja se i Stanko Jambrek koji u svojoj knjizi Hrvatski protestantski pokret XVI. I XVII. stoljeća sažima djelovanje hrvatskih protestanata u XVI. I XVII. stoljeću. Devedeset godina nakon Bučara, njegova knjiga je prva cjelokupna obrada ove tematike, u kojoj sintetizira radove i otkrića nastala u međuvremenu. Pored toga Jambrek je i urednik pretisku Bučareve Povijesti hrvatske protestantske književnosti izdanoj 1996. godine.

Želio bih naglasiti kako bi bilo dobro pri proučavanju ove nedovoljno istražene tematike, kojoj zasigurno treba dodijeliti prikladnije mjesto u sklopu hrvatske kulturne baštine, objektivno i nepristrano pisati jer, koliko god se trudili, i kod Bučara, i Mirkovića i Jambreka uočava se osobna naklonost s vjerskog stajališta. No, i okolina je skućena u svojim razmišljanjima, jer kako mi reče dr. Zvonimir Bartolić u osobnom razgovoru - bilo je ljudi koji su pročitavši njegove radove mislili da on to radi iz vjerskih, a ne znanstvenih razloga

Nedovoljan interes za valorizacijom ove tematike, primjerice Konzulova rada, doveo je do toga da se od strane Slovenskih istraživača ocrnjivao Konzulov rad, što nije usamljen primjer u povijesti hrvatske kulturne baštine. Ako se nećemo brinuti dovoljno o svom, učinit će to netko drugi sebi na korist. To je još jedan podstrek ka istraživanju ove tematike o kojoj govorim u svom radu.

Jurica Cesar

<http://www.rkczg.hr/reformhr/opcenito.php>